

Bottom-up succes

De jaren van onderhandeling, onderzoek en overleg met alle betrokkenen op weg naar een keurmerk voor eerlijk goud hadden succes: sinds 2011 is Fairtrade-Fairmined goud een feit. Op 14 februari - een symbolische datum - introduceerde de Fairtrade Foundation het label. Daarbij waren 20 juweliërs betrokken. De kleinschalige mijnbouwers die verantwoord goud winnen en dus voldoen aan de standaarden op het gebied van milieu, arbeidsomstandigheden en organisatievorming, krijgen naast markttoegang een 'fair trade premie' van 10% bovenop de internationale goudprijs. Dit bedrag moeten ze gebruiken om hun bedrijf te verbeteren of als investering in gemeenschapontwikkeling. Mijnbouwers die helemaal zonder schadelijke chemicaliën produceren, krijgen nog een extra 'ecologische premie' van 5%. In Nederland werken ontwikkelingsorganisatie Solidaridad en Stichting Max Havelaar samen om het goud op de Nederlandse markt te brengen. In mei 2012 lanceerden de betrokken organisaties Fairtrade-Fairmined Goud officieel in Nederland.

Het is ARM gelukt om een eigen standaard te creëren op een democratische en participatieve manier, gebaseerd op een sterke band met kleinschalige mijnbouwgemeenschappen en ondersteunende organisaties. Gedurende het hele proces vond consultatie en interactie plaats met mijnbouwers, NGO's, handelaren, juweliërs, onderzoekers, deskundigen, overheden en internationale accreditatie-instituten. Deze manier van certificering is uniek omdat het systeem van onderaan de keten is opgezet en ontwikkeld op basis van lokale ervaringen in de Chocó bioregio in Colombia. De bedoeling is dat het verder uitgroeit tot een internationale organisatie die wereldwijd opereert.

ARM is een strategische partner van Both ENDS.
www.bothends.org

Voor meer informatie over het werk van ARM en de standaarden voor Fairtrade-Fairmined goud, zie:
www.communitymining.org

Tekst en vormgeving: alphabeeld - Marije Rosing / Tekst gebaseerd op rapporten van de Alliance for Responsible Mining; en uitgaven en projectinformatie van Both ENDS en Oro Verde / Fotos: Kike Arnal

FAIR TRADE MINED GOUD

Twee zijden van de gouden medaille

Goud heeft een grote symbolische en emotionele waarde. Hoewel ook gewild als beleggingsobject en toegepast in de medische wereld en in elektrische apparaten, wordt verreweg het meeste goud gebruikt om er sieraden en luxe gebruiksvoorwerpen van te maken. Goud is een symbool voor duurzaamheid, zuiverheid en eerlijkheid.

Toch kent goud ook duistere kanten. De winning en bewerking van goud gaan vaak gepaard met ingrijpende ecologische en sociale problemen. Over de hele wereld wordt het grootste gedeelte van het goud gewonnen in grote mijnen. Ontbossing, watervervuiling, dalend grondwaterpeil, veiligheids- en gezondheidsrisico's, mensenrechtenschendingen, landonteigening, intimidatie en gewelddadige conflicten als gevolg van goudwinning hebben een grote negatieve impact op lokale gemeenschappen. Gesprekken met de mijnbouwsector om tot bindende regels te komen leveren nauwelijks iets op.

Ook kleinschalige mijnbouw, waarbij goud bijvoorbeeld uit rivieren wordt gewonnen, kan voor ernstige milieu- en gezondheidsproblemen zorgen. Wereldwijd zijn miljoenen families van deze vorm van goudwinning afhankelijk. Zij brengen ongeveer 20% van al het goud op de markt. Graaf- en spuitmachines laten een verwoest landschap achter en om het goud van erts en steen te scheiden gebruikt men vaak schadelijke stoffen als kwik. Niet alleen is kwik zeer giftig en dus slecht voor de gezondheid van de mijnbouwers zelf, maar ook komt het via rivieren en grondwater in het omringende milieu terecht. De mijnbouwers vergiftigen zo zichzelf en hun leefomgeving. Bovendien hebben zij te maken met harde concurrentie van grote mijnbouwbedrijven die makkelijker mijnrechten verwerven, en zien zij zich geconfronteerd met oneerlijke productie- en handelsketens.

Pilot-project Oro Verde

Dat het ook anders kan, heeft de bevolking van de Chocó bioregio in Colombia bewezen. Zij nam het heft in eigen handen door goud te delven met res-

pect voor mens en milieu. Het is mogelijk om goud te winnen zonder of met minimaal gebruik van kwik; op de eeuwenoude traditionele manier door 'panning', een zeefmethode, al dan niet gecombineerd met nieuwe duurzame technieken waarbij kwik wordt opgevangen en hergebruikt.

Dit resulteerde in het 'Groen Goud-project' van de lokale organisatie AMICHOCÓ. De initiatiefnemers kregen steun van de lokale overheid en van nationale en internationale organisaties om dit project op basis van een professioneel bedrijfsplan verder uit te voeren. Vanaf het begin is Both ENDS hierbij nauw betrokken geweest, onder andere bij de ontwikkeling van het merk Oro Verde.

Oro Verde werd in 2000 opgezet als een pilot om milieudegradatie en sociale uitsluiting door illegale en ongecontroleerde mechanische mijnbouw tegen te gaan. Een certificeringssysteem werd ontwikkeld en onafhankelijke kleine mijnbouwers kregen steun bij de overstap naar duurzame mijnbouw. Integraal onderdeel van deze 'Groen Goud-methode' is het in verschillende fasen op orde brengen van de grond en waterhuishouding waardoor het tropisch regenwoud zich kan herstellen.

De mijnwerkers verdienen meer dan in reguliere mijnbouw en men is niet langer afhankelijk van rijke geldschietters die er met de winst vandoor gaan. Waar bij industriële mijnbouw het overgrote deel van de winst de regio verlaat, blijven bij deze methode bijna alle opbrengsten in het gebied waar het goud gewonnen wordt, en komen ten goede van de verschillende bevolkingsgroepen die er leven. Dit initiatief beschermt daarom niet alleen de biologische diversiteit maar ook de culturele diversiteit en het welzijn van de inwoners van deze regio.

Inmiddels werken kleinschalige mijnbouwers in verschillende landen al ruim tien jaar aan de winning en verkoop van 'Groen Goud'. Een internationaal gedragen standaard ontbrak echter tot voor kort. Een langdurig participatief en multi-stakeholder proces heeft uiteindelijk geleid tot het Fairtrade-Fairmined keurmerk.

Derde-partij Certificering

Als producent en consument ver van elkaar verwijderd zijn, geografisch of anderszins, kan certificering door een onafhankelijke derde partij zorgen voor vertrouwen van zowel producent als consument in het biologische productiesysteem en de producten. Vaak wordt certificering gedaan door een internationale instantie die de consument verzekert dat het product verantwoord is. Certificering en het mogen voeren van een keurmerk dat aanzien heeft, geeft boeren en mijnbouwers een specifieke identiteit en geloofwaardigheid en vergemakkelijkt daarmee markttoegang.

Toch heeft deze vorm van certificering ook nadelen. Het proces kost veel tijd en geld en werkt alleen als er goede toegang tot informatie is en veel specifieke kennis over bijvoorbeeld de gebruikte productiemethoden. In ontwikkelingslanden met wijdverbreide armoede en lage alfabetiseringcijfers is dit lang niet altijd het geval. Bovendien geven kleinschalige producenten en lokale organisaties de beschikkingrechten binnen een dergelijk certificeringproces aan een externe partij.

Eigen alternatief

Op zoek naar een sterk alternatief zette in 2004 een netwerk van onafhankelijke milieu- en ontwikkelingsorganisaties, juweliërs en 'community based' organisaties - met de strategische ondersteuning van Both ENDS en Oxfam Novib - de Alliance for Responsible Mining (ARM) op. De alliantie stelde zich als doel een sociaal en ecologisch verantwoord productie- en handelsmodel te ontwikkelen voor ambachtelijke kleinschalige mijnbouwers.

Door een eigen alternatief certificeringssysteem voor goud en andere edelmetalen te ontwikkelen; mijnbouwers te ondersteunen bij duurzame productie; een economisch rechtvaardige productie- en handelsketen te faciliteren; en voorlichting te geven en te lobbyen bij overheden en consumenten wil ARM de leefomstandigheden binnen kleinschalige mijnbouwgemeenschappen verbeteren.

Voor ARM was het belangrijk dat de kosten laag bleven, dat mijnbouwers zelf verantwoordelijkheid kregen en namen en dat er een grote mate van transparantie was binnen de gehele productieketen. De grootste nadruk lag echter op een voor ARM cruciaal punt: alle betrokkenen moesten inspraak hebben, het ontwikkelingsproces moest volledig inclusief, participatief en democratisch zijn.

Multi-stakeholder participatie

ARM en haar stakeholders wilden eerst overeenstemming bereiken over hun visie op sociaal en ecologisch verantwoorde goudwinning en over welke aspecten daarbij van belang zijn. Deze visie op eerlijk goud moest de uitkomst zijn van een sociaal en participatief proces, maar ook technisch en economisch haalbaar zijn. Daarnaast wilde ARM komen tot standaarden voor eerlijk goud die toepasbaar zouden zijn in verschillende contexten en regio's.

Tussen 2004 en 2005 ontwikkelde ARM de zogenaamde 'Standard Zero'. Deze basisstandaard werd in de daarop volgende jaren uitgebreid in verschillende fases geëvalueerd door alle betrokkenen. Door vertaling van de standaarden in vijf talen, publicatie daarvan op de website en de organisatie van verschillende face-to-face workshops, konden veel belanghebbenden op alle niveaus invloed uitoefenen op de ontwikkeling van de nieuwe standaard. In 2008 werd Standard Zero in de praktijk getest in pilotprojecten bij negen mijnbouworganisaties in Bolivia, Colombia, Ecuador en Peru. De pilotorganisaties toonden sterke betrokkenheid bij het project en bleken positief over Standard Zero.

Tijdens het proces werd het ARM duidelijk dat het toch noodzakelijk was een onafhankelijk certificeringinstituut in te schakelen om toegang te kunnen krijgen tot Europese markten. In 2006 begonnen de eerste overleggen met de internationale Fairtrade Labelling Organization (FLO) om te komen tot een breed gedragen internationaal certificeringssysteem voor goud, gecontroleerd door het onafhankelijke certificeringinstituut FLO-CERT.